

[Odlišnost Charty jako kontrolní iniciativy od politické opozice]

21. VIII. [780821-2]

(18) (6) (Račice, 21. 8. 78 odpol.)

Poukazování na nelegální postupy státních orgánů (ev. úředních orgánů) má dvojitý smysl a cíl: na jedné straně dává vládě (režimu) příležitost k nápravě nezákonností a nezákonných poměrů; na druhé straně zveřejňuje protizákonné akce úřední z vůle a dává tak podklad a oprávnění eventuelněm vysloveně politickým programům a aktivitám. Nedochozí-li k nápravě nebo je-li dokonce poukazování na potřebu nápravy stíháno, stává se mimo veškerou pochybnost zřejmým, že náprava je závislá na vytvoření dostatečně velikého tlaku na vedoucí politická místa. Základní intencí je tudíž co nejlepší informovanost občanů; jde o to, aby nedocházelo k porušování zákonů, aniž by se o tom většina z nich spolehlivě dozvěděla. Další pak záleží na nich samotných; budou-li se chovat netečně, nebudou mít možnost výmluvy, že nevěděli.

Samotné zveřejňování přehmatů a nezákonností státních a úředních orgánů ovšem nemůže představovat dostatečný tlak na režim a nemůže být proto považováno za politický prostředek v technickém smyslu; je pouze výzvou na adresu režimu a na adresu občanů. Neprokáže-li režim dostatek dobré vůle k nápravě konkrétních případů i špatných návyků podřízených na různé úrovni, pak musejí občané iniciativně přistoupit k náležitým formám politické práce a eventuelně politického zápasu. Formy této práce, eventuelně politického zápasu budou primárně závislé na formách a rozsahu politického útlaku ze strany režimu. Čím drastičtějších metod bude užívat vládnoucí skupina, tím tvrdší a ostřejší budou nutně i prostředky občanské obrany a tím pravděpodobnější budou pokusy o zvrát politické situace. Protože však i po eventuelním úspěšném povalení režimu a převzetí moci novým režimem zůstává otevřena otázka, zda lidská práva a občanské svobody budou nyní respektovány, bude zapotřebí i po takovém vítězství nových politických sil pozorné kontroly z řad občanů a zveřejňování eventuelních nových nespravedlností a případů mocenské z vůle. Z toho vyplývá, že existující občanský orgán, zabývající se již nyní (tj. před změnou režimu) kontrolou dodržování zákonů a zejména respektování lidských a občanských práv, má poslání trvalé, nikoliv dočasné. A proto také nemá přerůstat ve formaci politické síly (např. politické opozice), i když jsou pro to vhodné podmínky, neboť

by se tak pro budoucnost znovu ztížila situace občanských iniciativ, které by chtěly kontrolovat dodržování zákonů a lidských i občanských práv.

Odtud je dále zřejmé, že občanská iniciativa (ev. orgán), zaměřená na kontrolu státní moc jednak ve vztahu k zákonům, jednak – hlavně – ve vztahu k nezadatelným lidským právům a občanským svobodám, zachovává jistý odstup a jakousi střízlivost ve svém kritickém posuzování okamžité politické situace a daných politických poměrů, neboť se zčásti – a to z větší části – orientuje na budoucí situaci a budoucí politické poměry. Nikoliv ovšem ve smyslu odhadu a kalkulu, nýbrž právě ve smyslu hodnocení. A to znamená orientaci na „nekonečné cíle“ (jak rozlišuje Hermann Broch). Tím jsme nuceni povahou věci velmi přesně a přísně rozlišovat mezi takovou kontrolní aktivitou a mezi jakoukoliv politickou skupinou či silou: zatímco politické hnutí, strana, zájmová skupina apod. mají pragmatickou povahu a omezené cíle, kontrolující aktivita má povahu principiální a cíle neomezené. Nechat dojít k přerůstání a přestrukturování tohoto druhého typu občanských iniciativ v typ technicky (mocensky) politický představuje pak těžkou ztrátu pro společnost, i když z pragmatického hlediska se to může jevit jako užitečné a žádoucí. Pragmatické hledisko ovšem právě v takovém případě vyjevuje svou podmíněčnou platnost; jeho aplikace na principiální aktivitu nechává právě to nejpodstatnější padnout pod stůl. Obrazně řečeno vyměňuje prvorozenství za mísu čočovice.

Z řečeného je nepochybně dostatečně zřejmé, že na počátku zmiňované „zveřejňování případů zvěle“ orgánů režimu je pouze vnější stránkou čehosi neskonale podstatnějšího. Předpokladem tu je totiž orientace na „poslední zdroje hodnot“, na spravedlnost, pravdu, právo atd. – jinak nelze spolehlivě hodnotit jednotlivé počiny režimu. A tak cesta odtud vede podstatně jinam než k formování politické opozice.